

Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, AS Resta

**Elatusmiinimumi ja vaesuspiiride hindamise
metoodika ning sotsiaalsete indikaatorite
leidmisel kasutatavate tarbimiskaalude
kaasajastamine**

Projekti II osa aruanne (täiendatud variant)

Ene-Margit Tiit

August 2006

Sisukord

EESSÕNA	3
ELATUSMIINIMUMI HINDAMINE.....	4
ANDMED JA METOODIKA	4
<i>Lähtekohad</i>	4
<i>Metoodika. Kas keskmine või mediaan?</i>	4
<i>Seni kasutatud koefitsiendid.....</i>	10
EESTI ELANIKKONNA TEGELIK TARBIMISKÄITUMINE 2004 AASTAL.....	15
<i>Rahalised ja mitterahalised tarbimiskulutused leibkonna kohta</i>	15
<i>Linna- ja maaleibkondade tarbimiskulutused.....</i>	17
<i>Rahalised ja mitterahalised kulutused madala elatusstandardiga leibkondades.....</i>	20
TOIDUKULUTUSTE ARVUTAMINE	22
<i>Toidukorv ja selle keskmine hind.....</i>	22
ELUASEMEKULUTUSTE ARVUTAMINE.....	24
<i>Eluasemekulutuste koosseis</i>	24
<i>2004 aasta tegelikud eluasemekulud Eestis</i>	26
<i>Eluasemekulutuste hindamine elatusmiinimumi jaoks.....</i>	26
MUUDE MITTETOIDUKULUTUSTE ARVUTAMINE	27
<i>Individaalsete mittetoidukulutuste loetelu ja sisu</i>	27
<i>Elatusmiinimumi koefitsientide hinnangud.....</i>	28
<i>Tegelik mittetoidutarbimine keskmistes ja madala standardiga leibkondades</i>	28
<i>Mittetoidutarbimise kulutuste hindamine.....</i>	29
ELATUSMIINIMUMI ARVUTAMINE – KOKKUVÕTE	31
<i>Elatusmiinimum erineva suurusega leibkondade puhul:</i>	32
<i>Elatusmiinimumi ja vaesuspiiri vahekord.....</i>	33
<i>Kokkuvõte</i>	33

Eessõna

Käesolev dokument on lõppversioon projekti *Elatusmiinimumi ja vaesuspiiride hindamise metoodika ning sotsiaalsete indikaatorite leidmisel kasutatavate tarbimiskaalude kaasajastamine* aruande II osast, mis valmis vastavalt lepingule esialgsel kujul 2005. aasta oktoobris. See sisaldas rea erinevaid variante elatusmiinimumi arvutamiseks, kusjuures erinevate variantide puhul oli hindamise aluseks:

- kõigi leibkondade, tegelik tarbimine, või
- 1.—5. kuludetsiili leibkondade tegelik tarbimine või
- madala elatusstandardiga, s.t. 1. – 3. kuludetsiili leibkondade tegelik tarbimine;
- keskmised hinnad või
- mediaanhinnad.

Variantide puhul pakuti veel võimalusi:

- kas arvestada leibkondade mitterahalisi sissetulekuid või mitte;
- kas teha arvestused ja hinnangud eraldi linna- ja maaelanike jaoks;
- missuguseid tarbimiskaale kasutada ja missuguste kulutuste puhul.

Lõplik valik pakutud võimaluste seas tehti 2006. aasta esimese poole jooksul ühelt poolt Sotsiaalministeeriumi ekspertide hinnanguid arvestades, teiselt poolt Statistikaameti töötajate poolt hinnangute arvestamisel ka 2005. aasta jaoks.

Selle dokumendi juurde kuulub lahutamatu osana lepingu aruande esimene (teoreetilise suunitlusega) osa, mis esitatud vahearuandena septembris 2005. See uuringu osa on pühendatud peamiselt tarbimiskaalude hindamisele ja siin näidatakse, missugustes absoluutse vaesuspiiri väärtuste korral seniste aegridade järjepidevus ligikaudselt säilib. Lõpparuande juurde kuuluvad ka Toitumisteaduste Seltsi poolt kirjutatud 2005. aasta toidukorvi põhjendus, näidismenüüd ja Statistikaameti poolt teostatud toidukorvi maksumuse arvutused, mida käesolevas projektis on kasutatud.

Avaldan südamlikku tänu lahke abi ja kaasamõtlemise eest kolleegidele Statistikaametist ja Sotsiaalministeeriumist, eriti Mari Kreitzbergile ja Ülla Mäele.

*Ene-Margit Tiit,
August 2006.*

Elatusmiinimumi hindamine

Andmed ja metoodika

Lähtekohad

Elatusmiinimumi hindamisel lähtume:

1. Minimaalse toidukorvi maksumuse hinnangust;
2. 2004. aasta leibkondade tegelikust mittetoidu tarbimisest;
3. Hinnatud minimaalse kulutuste korvi koefitsientidest.

2004. aasta tegelike kulutuste aluseks on Statistikaametis teostatud leibkonna elu-olu (LEU) uuringute andmestik 2004. aasta kohta.

Metoodika. Kas keskmine või mediaan?

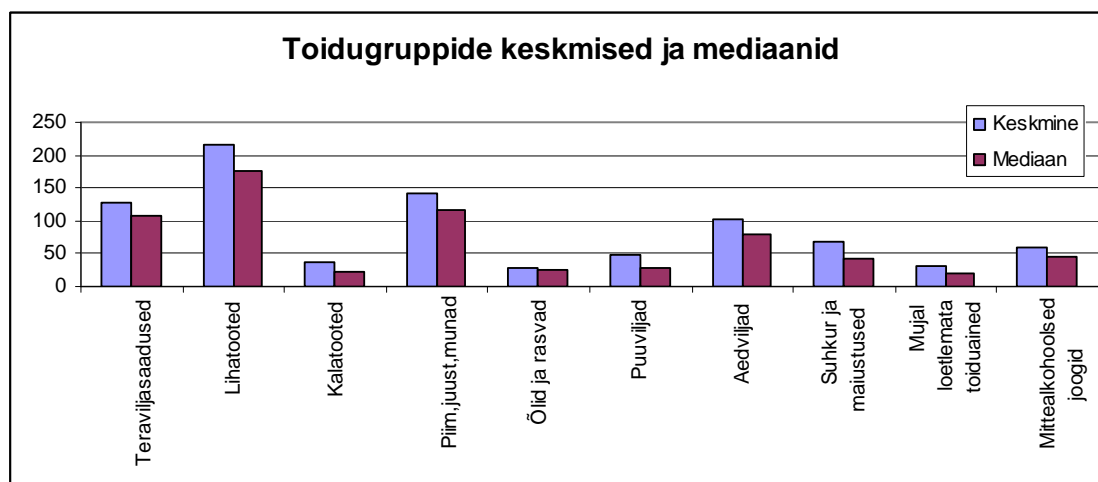
Seni on elatusmiinimumi arvutamisel aluseks võetud keskmisi hindu ja keskmisi kulutusi. Selgub aga, et ka hinnad ja kulutused ei ole kaugeltki sümmeetrilise jaotusega, vaid kaugeleulatuva parempoolse „sabaga“, st et igasuguste tarbekaupade puhul esineb ka keskmisest kordades kõrgemaid hindu, samas kui keskmisest sama palju madalamaid hindu ei ole (ja ei saagi olla). Selletõttu erinevad keskmine ja mediaan üksteisest märgatavalt.

- Keskmine arvutatakse aritmeetilise keskmisena, $\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_i k_i x_i$,

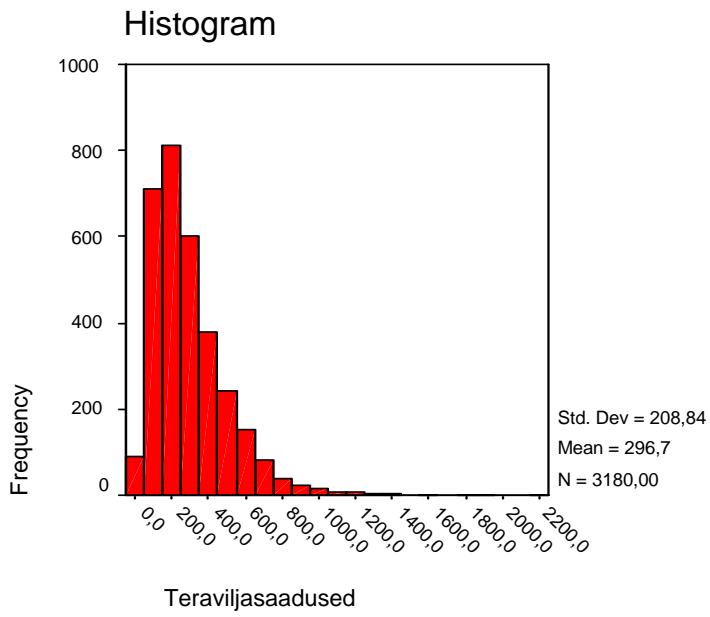
kus n tähistab kõigi vastavat kulutust teinud leibkondade arv, k_i näitab nende leibkondade arvu, kelle kulutuse suurus oli x_i .

- Mediaan *med* tähistab niisugust kulutuse suurust, millest täpselt poolte (50%) leibkondade kulutus on suurem ja pooltel – väiksem.

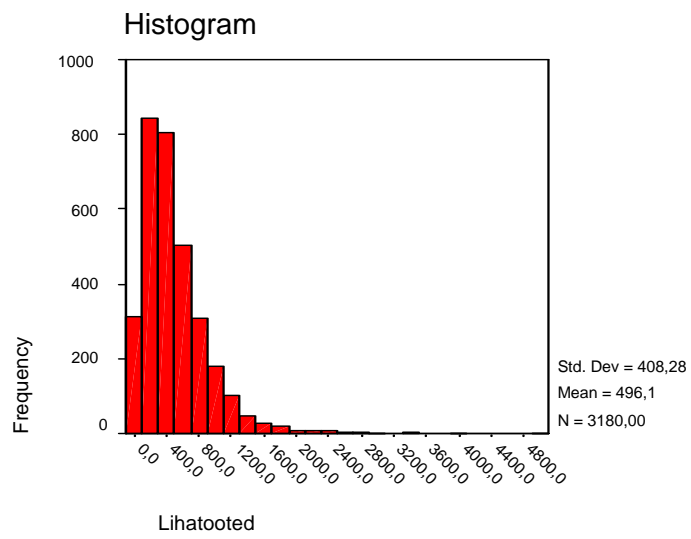
Toidukulutuste mediaan moodustab 87,8% keskmisest, vt lisatud joonised.



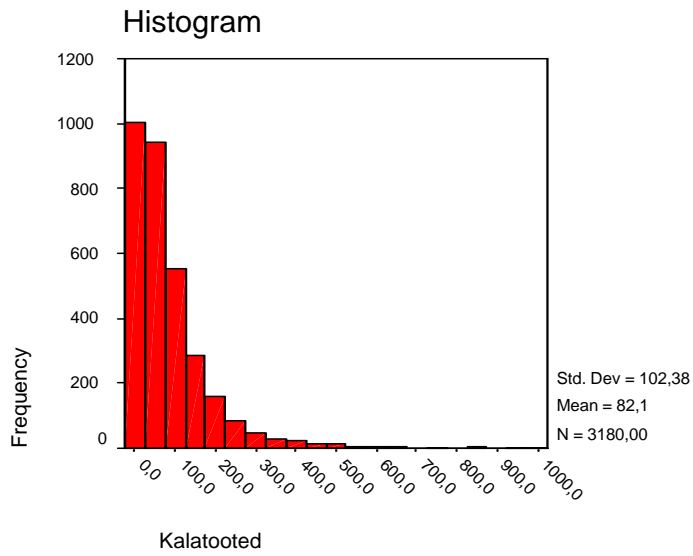
Joonis 1



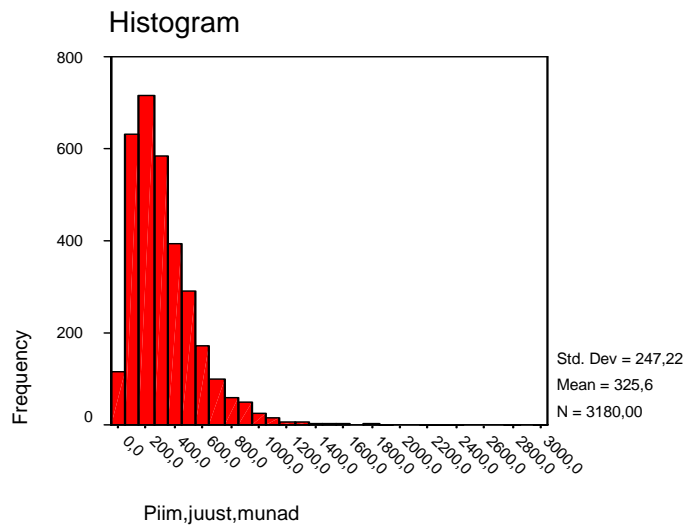
Joonis 2



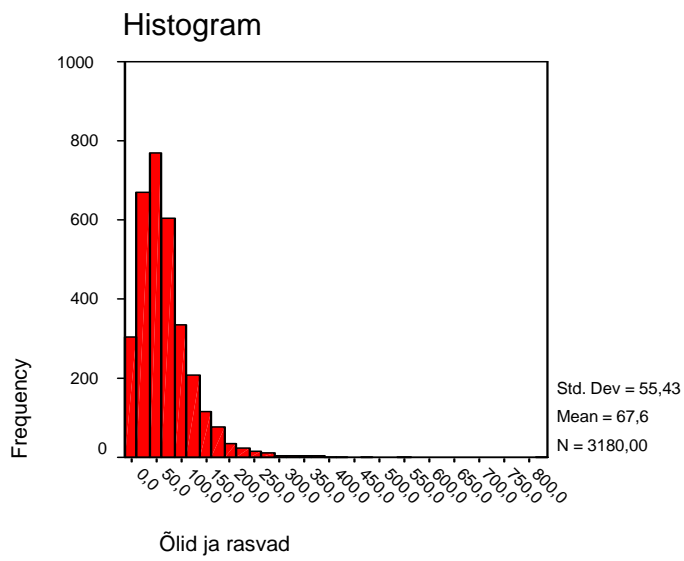
Joonis 3



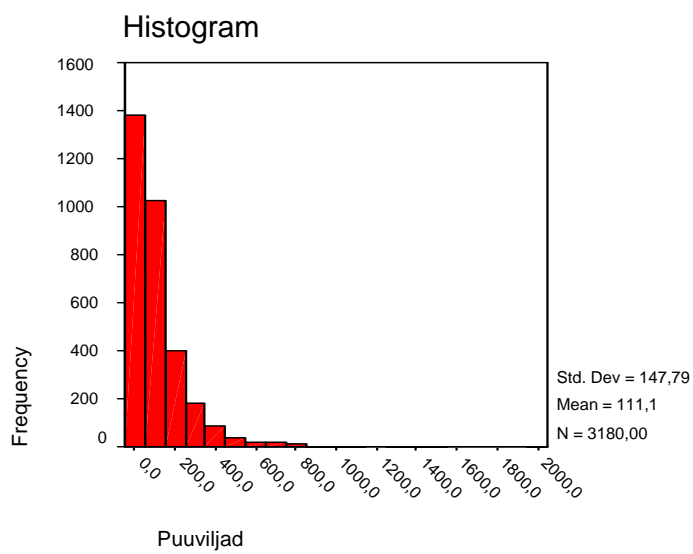
Joonis 4



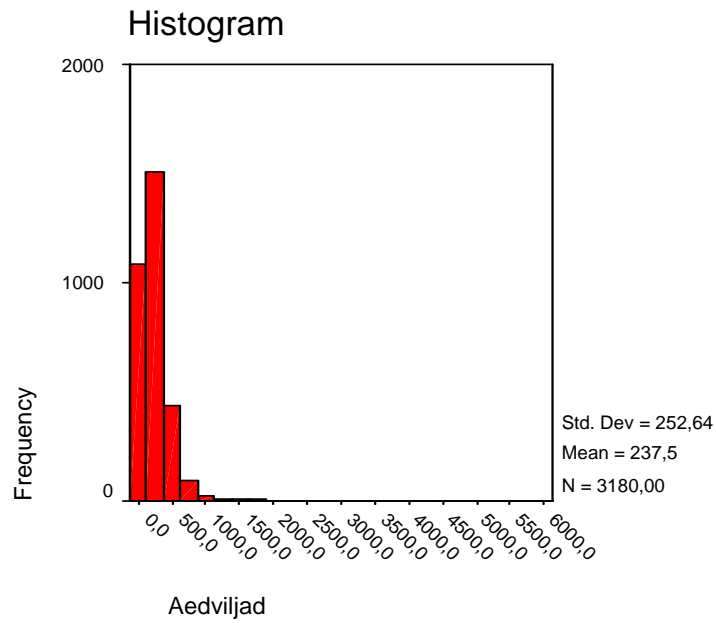
Joonis 5



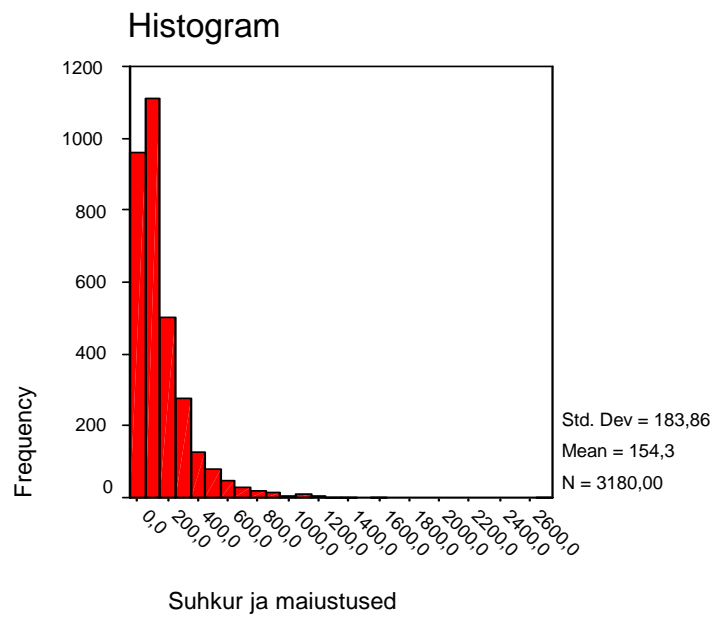
Joonis 6



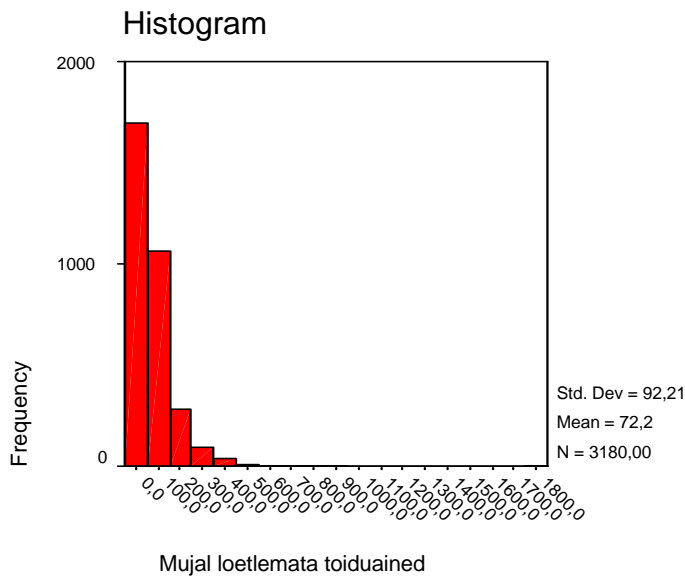
Joonis 7



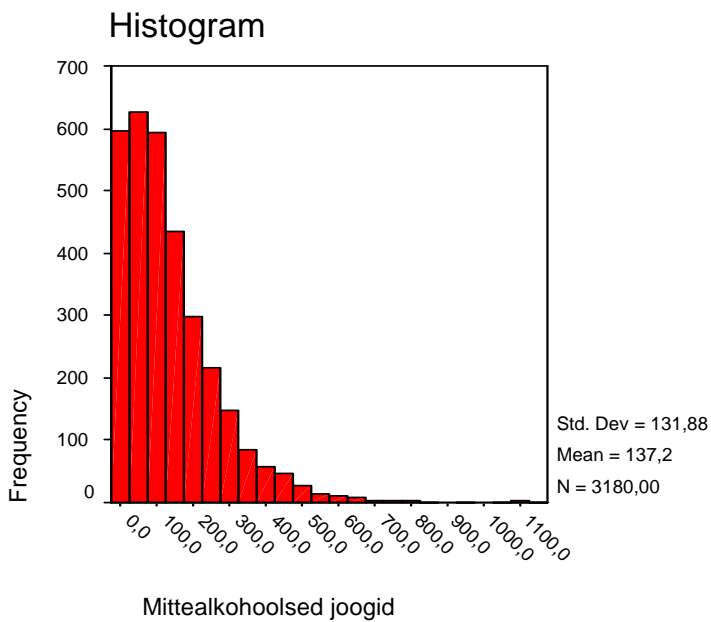
Joonis 8



Joonis 9



Joonis 10



Joonis 11

Kuna mediaan kui hinnang on stabiilsem kui keskväärtus ja seda ei mõjosta üksikud ebatüüpilised väärtused, on rahvusvaheliselt tunnustatud mediaani kasutamine vaesuspiiride arvutamisel sobivaks. Seda arvestades kasutame käesolevas uuringus kulutuste hindamisel erinevalt varasemast, mil kasutati ainult keskväärtusi, kombineerituna niihästi keskväärtusi kui ka mediaane.

Seni kasutatud koefitsiendid

Seni on elatusmiinimumi arvutamise aluseks alljärgnevad ekspertmeetodil määratud mittetoidu tarbimise koefitsiendid, mis määravad minimaalse ostukorvi suhte keskmisesse ostukorvi, vt tabel 12.

Tabel 12. Elatusmiinimumi arvutamisel seni kasutatud koefitsiendid (koondatud tabel).

kood	nimetus	elatusmin
03111	Kangad	0,48
03121 (01-03,05-06;)	Pealisriided (M,N)	0,60
03121 (04;07-14)	Riided (M)	0,62
03121 (15-17)	Pesu, sukad-sokid (M)	0,85
03131	Muud rõivastusesemed ja rõivalisandid	0,41
03141	Rõivaste parandus ja laenus	0,96
0314103	Keemiline puhastus	0,53
0314104	Pesumaja, selvepesumaja	0,30
0314105	Kudumine, lõnga värvimine	0,30
0321	Jalatsid (M,N,L)	0,67
0322101	Jalatsite parandus ja laenus	0,96
0400000	ELUASE, VESI, ELEKTER, GAAS JA MUUD KÜTUSED	1,00
0400001	Maamaks korteri eest	1,00
041	Üürnike poolt teglikult makstud üüritasud ja Muud liiki tegelikud üürid	1,00
0421100	Omanik-elanike kaudsed üürid	1,00
0422100	Tasuta eluasemele majutatud leibkondade kaudsed üürid	1,00
0431101	Puit	0,06
0431104	Klaas	0,80
0431105	Metall	0,06
0431106	Tsement, segud jm sideained	0,25
0431107	Katusematerjalid (eterniit, ruberoid, katusekiivid jms)	0,25
0431108	Soojustusmaterjalid (klaasvatt, penoplast jms)	0,06
0431109	Muud remondi- ja ehitusmaterjalid	0,20
0431110	Sanitaartechnika	0,50
0431111	Värvid	0,25
0431112	Tapeet	0,25
0431114	Muud seinakattematerjalid	0,12
0431116	Muud põrandakattematerjalid	0,12
0431117	Muud viimistlusmaterjalid	0,12
0432	Teenused eluaseme jooksvaks hoolduseks ja remondiks	1,00
0440000	Muud eluasemega seotud teenused	1,00
0441101	Majapidamisjäätmete vedu (prügivedu)	1,00
0442101	Kanaliseatsioon	1,00
0443101	Veevarustus	1,00
0443102	Veemõõtjad	1,00
0444101	Muud eluaseme hooldusteenused (lift, koristamine jne)	1,00
0444102	Majahoidja	1,00
0444103	Admin.kulu	1,00
0444104	Ühistumaks	1,00

0451101	Elekter	1,00
0451102	Elektrimõõtjad	1,00
0452102	Gaasimõõtja	1,00
0452101	Maagaas	1,00
0452201	Vedelgaas	1,00
0453101	Vedelkütuse (masuut, õli jms) ost	0,79
0454101	Küttepuud	0,79
0454102	Brikett	0,79
0454103	Kivisüsi, põlevkivi	0,79
0454104	Muud küttematerjalid	0,79
0455101	Tsentraalküte ja soe vesi	1,00
0511101	Toolid	0,30
0511102	Kirjutuslaud	0,30
0511103	Muud lauad	0,30
0511106	Muud pehme mööbli üksikesemed	0,55
0511108	Kušetid	0,55
0511110	Riiete- või pesukapid	0,45
0511111	Voodid	0,45
0511112	Köögikapid	0,30
0511114	Valgustid	0,30
0511116	Madratsid	0,22
0511117	Peeglid	0,14
0511118	Ribakardinad, rulood jms	0,22
0511119	Muud kodusisustuskaubad (nipsasjad, vaasid jms)	0,14
0511120	Muud mööbliesemed (riulid, nagid, lilleriul jms)	0,45
0512101	Linoleum ja reliin	0,12
0512102	Põrandavaibad ja vaipkatted	0,22
0521101	Kardinad, kardinariided	0,22
0521102	Mööbliriided	0,22
0521103	Linased kangad	0,22
0521104	Froteerätikud	0,35
0521105	Linane voodipesu	0,22
0521106	Muu voodipesu	0,40
0521107	Laualinad, linikud, rätikud jms	0,22
0521108	Muu kodutekstiil (vannikardinad, vannitoa ja ukse matid)	0,22
0531101	Külmkapp	0,35
0531201	Pesumasin	0,30
0531203	Muud kodumasinad (kuivatid, triikimis- ja pressimismasinad)	0,19
0531301	Elektripliit	0,35
0531302	Gaasipliit	0,35
0531400	Kütteseadmed ja õhukonditsioneerid	0,13
0531401	Puhur	0,13
0531402	Soojaveeboiler	0,13
0531403	Õliradiaator	0,30
0531404	Muud küttekehad (reflektor jms)	0,13
0531501	Tolmuimejad	0,25
0532102	Triikraud	0,50
0532103	Mikser	0,30

0532104	Kohviaparaat	0,30
0532105	Muud väikesed kodumasinad (rösterid, vahvliküpsetajad jm)	0,19
0533101	Kodumasinade remont	0,70
0541101	Klaasist lauanõud	0,45
0541102	Fajansist lauanõud	0,45
0541103	Keraamilised lauanõud	0,28
0541104	Portselanist lauanõud	0,28
0541105	Muust materjalist lauanõud	0,28
0541106	Muud majapidamis- ja tualetitarbed	0,28
0541201	Noad, kahvlid, lusikad	0,50
05413	Köögi- ja kodutarbed	0,37
0561101	Pesupulbrid ja teised pesupesemise vahendid	0,67
0561102	Majapidamisseep	0,67
0561103	Muud puhastusvahendid (küürimis- poleerimis-, aknapuhastusvah.)	0,51
0561104	Muud hooldusvahendid (vahad, mürgid)	0,51
05612	Muud lühiealised majapidamisesemed	0,60
0561207	Muud majapidamise tarbeesemed	0,80
06111	Farmaatsiatooted	0,81
0611201	Sidumismaterjalid	0,80
0611202	Süstlad	0,57
0611203	Kondoomid	0,57
0611204	Muud meditsiinivahendid (kraadiklaas, kuumavee- ja jääkotid)	0,57
0611301	Prillid	0,57
0611302	Hambaproteesid	0,57
0611303	Muud terap. seadmed, varustus (proteesid, tugivah., invakäru)	0,75
0621101	Arsti konsultatsioon	0,67
0621102	Tasulised analüüsid (teevad arstid ise)	0,30
0621103	Visiiditasu	0,67
0621104	Med. massaaž (õlavöö / kaela)	0,67
0622101	Hamba plombeerimine	0,67
0622102	Hambaproteeside valmistamine	0,67
0622103	Muud hambaravi teenused	0,67
0623	Meditsiinilise abipersonali teenused	0,67
0631101	Haiglateenused	0,50
0631102	Sanatooriumiteenused	0,67
07211	Isiklike transpordivahendi varuosad ja lisaseadmed	0,17
0722	Isiklike transpordivahendi kütused ja määrdeained	0,30
0723101	Transpordivahendite hooldus ja remont	0,17
0723102	Tehniline ülevaatus	0,35
0724102	Sõiduõpetus, juhieksamid, load	0,30
0731101	Riigisisised rongid	0,80
0731102	Kaugsoidurongid	0,50
0732101	Linnatransport	0,80
0732103	Riigisisised liinid	0,80
0732104	Välisliinid	0,40
0733101	Riigisiseste liinide lennud	0,20
0733102	Välisliinide lennud	0,15
0734101	Reisijate vedu (siseliinid)	0,80

0734103	Reisijate vedu (välisliinid)	0,25
0811101	Margid ja postimaksevahendid	0,50
0811102	Muud posti- ja sideteenused	0,50
0812101	Telefonide (v.a. mobiilid) ost	0,25
0813101	Isikliku telefoniaparaadi paigaldus / abonenttasu	0,80
0813102	Telefonikõned (eraliin, taksofon)	0,40
0813103	Muud telefoni-, telegraafi- ja faksiteenused	0,50
0911101	Raadioaparaadid, autoraadiod, kellraadiod	0,40
0911201	Televiisorid	0,40
0912101	Fotoaparaadid	0,17
0913102	Kalkulaatorid, k.a. taskuarvutid	0,50
0914108	Filmi ost	0,30
0921201	Spordi- ja vaba aja varustus	0,53
0922101	Muude peamiste puhkuse ja kultuuri püsikaupade remont	0,30
0931101	Mängukonstruktorid ja piltmõistatused	0,58
0931104	Muud igat liiki mänguasjad	0,58
0931201	Sportivarustus (pallid, reketid, suusad jne)	0,43
0932101	Looduslikud lilled	0,20
0941101	Sportistaadionite, ujulate, tenniseväljakute jms ürituste külastamin	0,56
0941102	Laatade, lõbustusparkide, mänguväljakute külastamine	0,30
0941103	Spordi- ja puhkevarustuse laenutamine	0,53
0941104	Spordiharrastuste tundide tasu	0,43
0941105	Õppemaks muusikakoolis	0,70
0942101	Kino	0,35
0942102	Teater	0,56
0942103	Kontsert	0,45
0942104	Puhkeõhtu, tantsuõhtu, disko jne.	0,30
0942105	Muude kultuuriürituste külastamine	0,30
0942201	Muuseumid, näitused jms	0,56
0942202	Loomaaiad, rahvuspargid jms	0,45
0942401	Fotograafide teenused	0,30
0951100	Raamatud	0,37
0951101	Ilukirjandus	0,37
0951102	Sõnaraamatud, entsüklopeediad, õpikud	0,80
0952101	Ajalehtede ja perioodikaväljaannete ost	0,71
0952102	Ajalehtede ja perioodikaväljaannete tellimine	0,71
0953101	Plakatite, teatekaartide, piltpostkaartide, kalendrite jne. ost	0,30
0954101	Kirjutusplokkide, ümbrike, märkmike jne ost	0,80
0954102	Koolitarvete (kaustikud, vihikud, päevikud, märkmikud jne) ost	0,80
0954103	Pliiatsite, pastapliiatsite, teritajate, kummide jne. ost	0,80
0954104	Muude kirjatavete (kopeerid, augurauad, paberikärid, liim jne ost)	0,23
0954105	Joonistustarvete (löuend, paber, värvid, pinstlid jne) ost	0,23
1011101	Alus- ja algharidus	0,70
1012101	Põhi- ja keskharidus (üld-, kutse- või tehniline keskharidus)	0,70
1013101	Kolmanda taseme haridus (kas ülikool või muu)	0,70
1014101	Kultuuriülikool	0,70
1014102	Tasulised kursused (keeleõpe, arvutikursused jne)	0,70
1211101	Juuksurisalongid	0,53

1211104	Saun	0,53
1211105	Muud isikliku hoolduse teenused (solaarium jne)	0,53
1212101	Elektrilised pardlid, föönid, lokitangid	0,42
1212102	Muud elektrilised isiklikuks hoolduseks mõeldud seadmed (hambaharjad)	0,42
1212201	Mitteelektrilised seadmed (käärid, kammid, kaalud jne)	0,42
1212202	Habemeajamisriistad ja nende terad	0,42
1212203	Tualettseebid	0,65
1212204	Vedelseebid, vannivahud jne	0,42
1212205	Sampoovid, juukse palsamid	0,42
1212206	Juukselakid ja värvid	0,42
1212207	Kreemid	0,42
1212208	Hammaste hooldusvahendid (hambaharjad, hambapastad jne)	0,42
1212209	Muud hügieenitarbed (puhastusõlid, -veed jne)	0,42
1212210	Muud kosmeetikatooted	0,42
1212211	Parfüümid (lõhnaõlid ja veed)	0,42
1212212	Habemeajamiskreemid, -vahud, -geelid jne.	0,42
1212213	Deodorandid	0,42
1212214	Jumestusvahendid	0,42
1212215	Hügieenisidemed, tampoonid jne.	0,42
1212216	Tualettpaber	0,60
1212217	Vatt	0,42
1212218	Imikumähkmed (ühekordsed)	0,58
1212219	Muud tooted (pabertaskurätikud, vatitikud jne)	0,42
1221104	Käekellad	0,40
1221105	Kellad, stopperkellad, äratuskellad	0,40
1221106	Kellade parandus	0,40
1222101	Kilekotid, majapidamiskiled	0,33
1222102	Käekotid	0,33
1222103	Rahakotid, kellarihmad jm nahkpudu	0,33
1222104	Reisikotid, spordikotid, kohvrid jne	0,33
1222202	Imikutarbed: vankrid, kärud, imikukotid jne	0,58
1222203	Autoistmed lastele	0,58
1222204	Mitmesugused isiklikud esemed: päikeseprillid, jne	0,33
1222205	Vihmavarjud	0,33
1222206	Matusetarbed	0,50
1231201	Lastesõimed ja -aiad	0,80
1241101	Elukindlustus	0,20
1243101	Tervisekindlustus	0,20
1244101	Isikliku transpordivahendiga seotud kindlustus	0,30
1245100	Muud kindlustuse liigid	0,20
1251100	Mujal klassifitseerimata finantsteenused	0,20
1261101	Tasu õigusteenuste eest, tasu tööhõivetalitustele jne.	0,73
1261102	Kutseühingute liikmemaksud	0,20
1261103	Riigilõivud sünni- abielu- või surmatunnistuste eest	0,80
1261104	Tasu fotokoopiate jms. dokumendiproduksioonide eest	0,53
1261105	Tasu kuulutuste ja reklaami avaldamise eest ajalehes	0,53
1261106	Muud tasud mujal klassif. teenuste eest (tualett., garderoob)	0,37
1311	Kap.remont	0,12

Tabelist 12 on välja jäetud null-koefitsiendiga tooted. Iga tootegrupp on tabelis tähistatud erineva värviga, kusjuures tumedama tooniga on märgitud koefitsiendid, mis on alla 50%.

Eesti elanikkonna tegelik tarbimiskäitumine 2004 aastal

Rahalised ja mitterahalised tarbimiskulutused leibkonna kohta

Alljärgnevas tabelis 13 esitame 2004 aasta leibkondade tegelikud tarbimiskulutused integreeritud tarbimisgruppide kaupa. Hinnatud leibkondade arv: 559872

Tabel 13. Keskmised ja mediaankulutused *leibkonna kohta* tarbimisgruppide kaupa.

	Rahaline	Mitte- rahaline	Kokku					
	Keskmine	Keskmine	Miinumum	Maximum	Keskmine	Standard- hälve	Variatsiooni- kordaja	Mediaan
Netokulud	7522,06	316,08	367,73	613492,15	7838,14	12751,58	162,7	5346,68
Väljaminekud	6605,81	316,08	367,73	88230,38	6921,89	6859,45	99,1	5046,57
Tarbimiskulud	6450,67	316,08	367,73	87230,38	6766,75	6718,57	99,3	4938,78
Toit ja mitte-alkohoolsed joogid	1815,67	205,10	128,20	13691,96	2020,77	1381,53	68,4	1724,13
Toit + mitte-alkohoolsed joogid + söömine väljas	2031,37	216,38	128,20	14799,22	2253,39	1621,86	72	1856,64
Toit	1690,24	190,28	112,18	13691,96	1880,52	1290,17	68,6	1588,04
Teraviljasaadused	266,44	1,73	0,00	2155,52	268,17	196,46	73,3	220,4
s.h. leib	67,34	0,19	0,00	548,08	67,52	53,05	78,6	57,04
s.h. sai	52,82	0,05	0,00	521,21	52,87	50,74	96	40,2
Lihatooted	447,78	30,42	0,00	5925,94	478,19	433,09	90,6	371,9
s.h. liha	149,51	25,79	0,00	5045,52	175,30	305,49	174,3	82
s.h. vorst	91,79	1,34	0,00	1583,81	93,14	102,49	110	67,33
Kalatooted	82,09	6,03	0,00	1634,48	88,13	132,15	150	51
s.h. värske kala	38,75	5,35	0,00	1550,00	44,10	106,29	241	0
Piim, juust, munad	300,74	21,53	0,00	4390,32	322,27	268,32	83,3	255,4
s.h. piim	77,30	10,49	0,00	3600,00	87,79	121,19	138	58,13
s.h. kohupiim	43,42	1,69	0,00	1151,13	45,11	69,15	153,3	23,06
s.h. juust	62,30	1,20	0,00	723,33	63,49	75,08	118,2	42,32
s.h. munad	38,53	7,30	0,00	620,00	45,83	53,00	115,6	29,06
Õlid ja rasvad	62,29	1,14	0,00	833,69	63,43	52,13	82,2	54,56
s.h. või	19,42	0,99	0,00	599,33	20,41	34,03	166,7	0
Puuviljad	112,19	14,70	0,00	2506,18	126,89	173,40	136,7	74,4
Aedviljad	210,74	91,05	0,00	9106,26	301,79	344,39	114,1	210,4
s.h. kartul	61,60	32,35	0,00	3200,00	93,96	139,57	148,5	54,89
Suhkur ja maiustused	138,80	22,34	0,00	2941,00	161,14	199,40	123,7	96
s.h. suhkur	25,66	0,36	0,00	2000,20	26,02	84,12	323,4	0
Mujal loetlemata toiduained	69,17	1,34	0,00	1784,40	70,52	95,19	135	40,49
Mittealkohoolsed joogid	125,43	14,82	0,00	1144,00	140,25	146,02	104,1	103,13
Alkohoolsed	220,54	2,18	0,00	3707,60	222,72	355,11	159,4	82,73

joogid ja tubakas								
Alkohoolsed joogid	120,29	1,50	0,00	3020,60	121,80	240,20	197,2	0
Tubakatooted	100,24	0,68	0,00	2508,94	100,93	210,92	209	0
Riided ja jalanõud	405,11	4,63	0,00	11343,60	409,74	789,99	192,8	79,92
s.h. kangad	5,80	0,00	0,00	2136,31	5,80	57,65	994	0
"								
garderoobikaubad	253,71	4,21	0,00	11125,90	257,93	598,84	232,2	24
" jalanõud	121,38	0,28	0,00	2800,00	121,66	302,35	248,5	0
Eluase								
	1031,29	4,78	0,00	21907,70	1036,06	1044,84	100,8	830
s.h. remont	195,27	0,00	0,00	21806,00	195,27	659,66	337,8	0
Majapidamiskulud	385,44	0,87	0,00	42511,40	386,32	1198,38	310,2	71,7
Tervishoid	223,98	1,52	0,00	6947,00	225,50	476,37	211,2	34,9
Transport	784,24	34,53	0,00	73258,37	818,77	3461,97	422,8	115
s.h. ühistransport	99,15	2,13	0,00	6848,00	101,28	268,96	265,6	0
s.h. bensiin, õlid	263,52	18,06	0,00	6000,00	281,59	588,77	209,1	0
Side	415,40	21,73	0,00	10082,77	437,13	535,50	122,5	275
Vaba aeg*	462,61	11,44	0,00	14906,45	474,04	1022,95	215,8	153,59
s.h. ajakirjandus ja raamatud	64,00	0,10	0,00	1818,20	64,10	163,09	254,4	0
s.h. lemmikloomade toit	37,01	0,00	0,00	1417,73	37,01	96,06	259,6	0
s.h. muud kulud vabale ajale	361,59	11,34	0,00	13328,50	372,94	956,48	256,5	89
Haridus	127,13	17,62	0,00	54800,00	144,75	1345,20	929,3	0
Hotellid, kohvikud, restoranid	221,34	11,28	0,00	13494,00	232,62	596,17	256,3	0
s.h. söömine väljaspool kodu	215,70	11,03	0,00	13494,00	226,73	568,05	250,5	0
s.h. majutusteenused	5,64	0,25	0,00	3000,00	5,89	106,52	1808,5	0
Mitmesugused kaubad ja teenused	357,92	0,39	0,00	11848,70	358,31	669,80	186,9	109,6

Märkus: Söömine väljaspool kodu on toidukulutusena arvesse võetud reas toit + mittealkohoolsed joogid + väljaspool kodu söömine.

Tabeli 13 esimene veerg sisaldab keskmisi rahalisi, teine veerg aga hinnatud keskmisi mitterahalisi kulutusi ning viies veerg summaarseid (rahaline + mitterahaline) kulutusi põhiliste tarbimisgruppide kohta. Mitterahalised kulutused sisaldavad ka omatoodetud või sugulastelt-tuttavatelt saadud toidukaupu oma pere jaoks.

Mitterahalist tulu sai 278350 leibkonda, so 49,7% kõigist leibkondadest. Tabelis 13 on arvatatud mitterahaliste tulude keskmised kõigi Eesti leibkondade kohta. Kui võtta aluseks ainult need leibkonnad, kes sellist tulu said, oleksid mitterahaliste kulutuste hinnangud ca 2 korda suuremad.

Kõik tarbimiskulutuste hinnangud on väga suure varieeruvusega – enamusel juhtudest on variatsioonikordaja (standardhälbe ja keskmise suhe) üle 100%. See näitab ühelt poolt tarbimise suurt kihistumist, teiselt poolt on siin põhjuseks ka suhteliselt lühike vaatlusperiood.

Kuna vaatlusperiood oli suhteliselt lühike – 14 päeva toidutarbimise ja 1 kuu mittetoidutarbimise puhul, siis ei tarvitsenud iga leibkond kõigisse tarbimisgruppidesse kuuluvaid tooteid/ teenuseid üldse tarbida. Nii ei ostnud enam kui pooled leibkonnad vaatlusperioodi vältel võid ega kalatooteid, kangaid ega jalanõusid, ei kasutanud ühistransporti ega ostnud ka bensiini, ei söönud väljaspool kodu. On üsna arusaadav ka see, et suurem osa leibkondi ei kulutanud selle aja jooksul alkoholile ega tubakale, lemmikloomade toidule, ei teinud remonti ega ööbinud hotellis.

Linna- ja maaleibkondade tarbimiskulutused

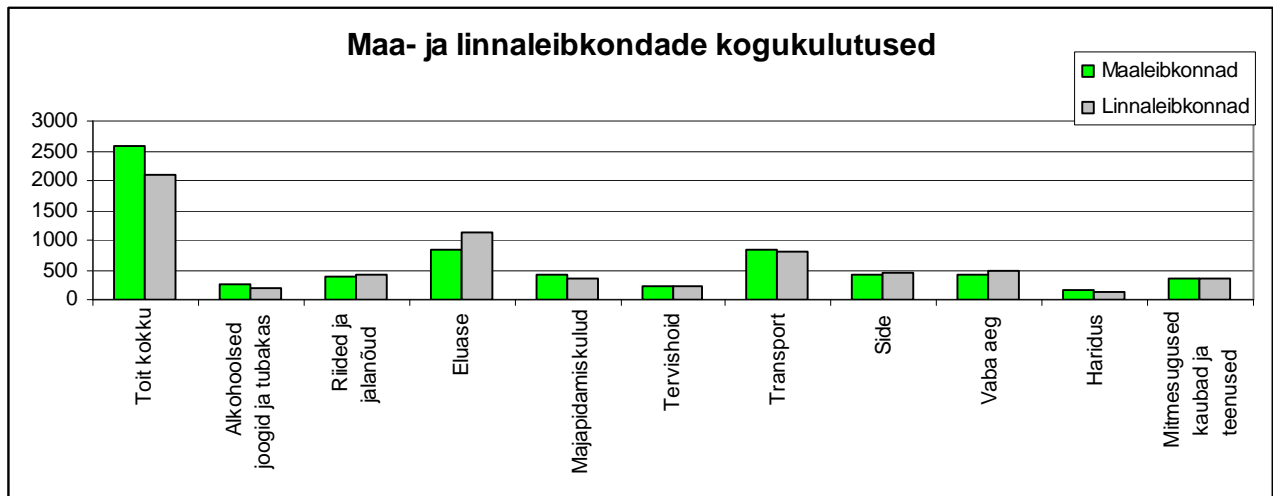
Linnaleibkondadeks loetakse (suurtes ja väikestes) linnades ja alevites elavaid leibkondi (nende arv on 381 064), maaleibkondadeks – alevikes ja küldes elavaid leibkondi (neid on 178 808). Niihästi maa- kui ka linnaleibkondade kohta on esitatud kogukulutused ja rahalised kulutused tarbimisgruppide kaupa ja arvutatud välja ka mitterahalise tarbimise protsent, mis kokkuvõttes moodustab maal 5,91%, linnas – 3,06%. Maaleibkondade mitterahalise tarbimise suurema osakaalu aluseks on peamiselt ise toodetud toit, kuigi ka linnaleibkondadest veerand saab oma kartuli mitte rahaliselt tasudes ja enam kui viiendik saab sel viisil kõik aedviljad. Mahukas tasuta teenus on ka haridus, moodustades linnades kuuendiku haridusteenuse kogumaksumusest. Lisaks sellele on linnas suurem kui maal transpordi- ja sideteenuste tasuta kasutamine.

Tabel 15. Linna- ja maaleibkondade keskmised tarbimiskulutused

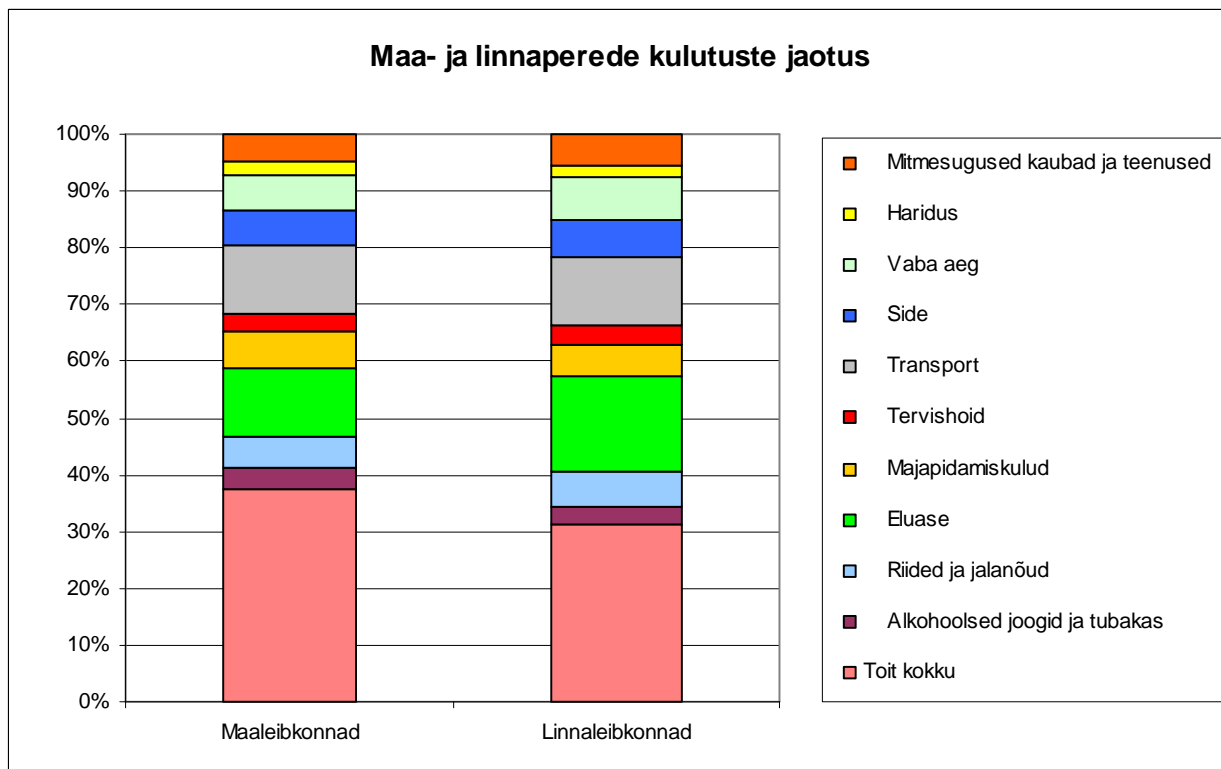
	Maaleibkonnad			Linnaleibkonnad		
	Kogu- kulutused	Rahalised kulutused	Mitteraha- liste %l	Kogu- kulutused	Rahalised kulutused	Mitteraha- liste %l
Netokulud	8398,01	7901,75	5,91	7575,43	7343,90	3,06
Väljaminekud	7056,64	6560,39	7,03	6858,66	6627,12	3,38
Tarbimiskulud	6879,77	6383,52	7,21	6713,71	6482,18	3,45
Toit ja mittealkohoolsed joogid	2352,92	1963,16	16,56	1864,91	1746,47	6,35
Kogu toit kokku	2585,81	2176,30	15,84	2097,40	1963,36	6,39
Toit	2190,83	1827,69	16,58	1734,91	1625,75	6,29
Teraviljasaadused	307,63	305,25	0,77	249,66	248,23	0,57
s.h. leib	85,42	85,07	0,41	59,13	59,01	0,19
s.h. sai	67,60	67,48	0,17	45,95	45,94	0,04
Lihatooted	579,47	507,71	12,38	430,67	419,65	2,56
s.h. liha	254,87	192,12	24,62	137,97	129,52	6,13
s.h. vorst	113,12	110,47	2,34	83,76	83,03	0,88
Kalatooted	94,94	82,52	13,09	84,93	81,90	3,57
s.h. värske kala	53,44	41,38	22,58	39,72	37,52	5,53
Piim, juust, munad	358,77	307,54	14,28	305,14	297,54	2,49
s.h. piim	122,35	94,75	22,55	71,57	69,10	3,45
s.h. kohupiim	38,07	34,50	9,36	48,41	47,61	1,66

s.h. juust	59,34	56,83	4,22	65,44	64,86	0,89
s.h. munad	61,69	45,88	25,63	38,39	35,08	8,62
Õlid ja rasvad	71,06	69,26	2,54	59,84	59,02	1,38
s.h. või	21,64	20,02	7,52	19,83	19,15	3,46
Puuviljad	114,21	91,42	19,95	132,84	121,94	8,21
Aedviljad	401,42	239,53	40,33	255,05	197,24	22,67
s.h. kartul	139,08	77,71	44,12	72,79	54,04	25,75
Suhkur ja maiustused	193,41	156,05	19,31	145,99	130,70	10,47
s.h. suhkur	29,84	29,69	0,51	24,22	23,76	1,89
Mujal loetlemata toiduained	69,93	68,42	2,16	70,79	69,53	1,78
Mittealkohoolsed joogid	162,09	135,47	16,42	130,00	120,72	7,14
Alkohoolsed joogid ja tubakas	257,71	254,06	1,42	206,31	204,81	0,73
Alkohoolsed joogid	130,03	128,45	1,22	117,93	116,47	1,24
Tubakatooted	127,67	125,61	1,61	88,38	88,34	0,04
Riided ja jalanõud	372,86	361,15	3,14	427,04	425,74	0,31
s.h. kangad	7,62	7,62	0,00	4,95	4,95	0,00
" garderoobikaubad	242,81	232,17	4,38	265,03	263,82	0,45
" jalanõud	99,49	98,60	0,89	132,07	132,07	0,00
Eluase	835,58	831,56	0,48	1130,14	1125,01	0,45
s.h. remont	158,06	158,06	0,00	212,73	212,73	0,00
Majapidamiskulud	431,87	430,91	0,22	364,94	364,11	0,23
Tervishoid	213,17	212,21	0,45	231,29	229,51	0,77
Transport	838,06	806,30	3,79	809,72	773,89	4,43
s.h. ühistransport	93,06	91,78	1,38	105,14	102,61	2,40
s.h. bensiin, õlid	384,20	363,51	5,39	233,44	216,61	7,21
Side	430,59	410,56	4,65	440,20	417,67	5,12
Vaba aeg*	426,42	410,87	3,65	496,39	486,88	1,92
s.h. ajakirjandus ja raamatud	70,40	70,26	0,20	61,15	61,07	0,13
s.h. lemmikloomade toit	39,49	39,49	0,00	35,84	35,84	0,00
s.h. muud kulud vabale ajale	316,53	301,12	4,87	399,40	389,97	2,36
Haridus	145,51	143,63	1,29	144,39	119,39	17,32
Majutusteenused	5,69	4,91	13,66	5,98	5,98	0,00
Mitmesugused kaubad ja teenused	342,19	341,06	0,33	365,88	365,83	0,01

Tarbimise mahtu linna- ja maaperedes esitab võrdlevalt joonis 16, mille puhul tuleb arvestada aga ka linna- ja maaperede keskmise liikmete arvu erinevusi.



Joonis 16



Joonis 17

Jooniselt 17 selgub, et linnaleibkondades on toidukulutuste järel ülekaalukalt teisel kohal eluasemekulutused, maal aga edestavad transpordikulutused eluasemekulutusi. Neljanda koha nimetatud kulutuste järel on linnas hõivanud vaba aeg, maal aga majapidamiskulutused. Viiendal kohal on aga mõlemas elukohas kiiresti kasvanud sidekulutused.

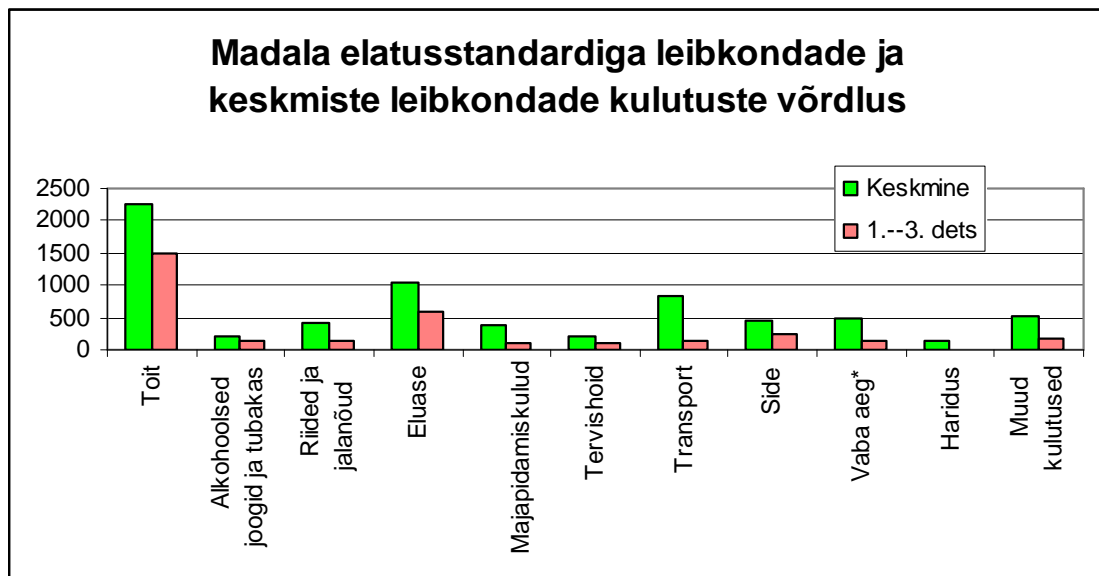
Rahalised ja mitterahalised kulutused madala elatusstandardiga leibkondades

Madala elatusstandardiga leibkondadena vaatleme käesolevas uuringus 1.—3. kuludetsiili kuuluvaid leibkondi (arvult 167925 leibkonda). Nende leibkondade keskmiste kulutuste kohta on tabelis 18 esitatud andmed sarnaselt tabelile 15: rahalised ja kogukulutused ning mitterahaliste kulutuste osakaal.

Tabel 18. Madala elatusstandardiga leibkondade keskmised kulutused

	Kogukulutused	Rahalised kulutused	Mitterahaliste kulutuste %
Netokulud	3421,12	3225,62	5,71
Väljaminekud	3203,94	3008,44	6,10
Tarbimiskulud	3167,49	2971,99	6,17
Toit ja mittealkohoolsed joogid	1448,88	1274,78	12,02
Toit kokku	1496,10	1316,93	11,98
Toit	1365,00	1201,60	11,97
Teraviljasaadused	213,95	213,19	0,35
s.h. leib	65,59	65,54	0,08
s.h. sai	54,02	53,99	0,04
Lihatooted	354,25	325,65	8,07
s.h. liha	136,42	111,35	18,38
s.h. vorst	75,82	74,70	1,49
Kalatooted	53,79	50,46	6,19
s.h. värske kala	29,59	26,28	11,19
Piim, juust, munad	242,55	220,00	9,30
s.h. piim	81,44	69,29	14,92
s.h. kohupiim	26,06	24,71	5,16
s.h. juust	39,53	38,23	3,28
s.h. munad	42,26	35,80	15,28
Õlid ja rasvad	60,10	58,93	1,95
s.h. või	17,55	16,51	5,94
Puuviljad	63,55	54,75	13,84
Aedviljad	239,20	158,45	33,76
s.h. kartul	91,99	58,34	36,58
Suhkur ja maiustused	100,06	83,72	16,33
s.h. suhkur	26,65	26,49	0,59
Mujal loetlemata toiduained	37,57	36,45	2,96
Mittealkohoolsed joogid	83,88	73,17	12,76
Alkohoolsed joogid ja tubakas	128,73	128,71	0,02
Alkohoolsed joogid	45,56	45,54	0,04
Tubakatooted	83,16	83,16	0,00
Riided ja jalanõud	124,20	122,44	1,41
s.h. kangad	1,88	1,88	0,00
" garderoobikaubad	78,66	77,65	1,29
" jalanõud	36,03	35,36	1,88
Eluase	606,92	605,60	0,22

s.h. remont	49,63	49,63	0,00
Majapidamiskulud	89,76	89,46	0,33
Tervishoid	97,97	97,60	0,38
Transport	134,49	128,96	4,11
s.h. ühistransport	41,35	38,86	6,01
s.h. bensiin, õlid	71,70	70,20	2,08
Side	226,66	223,51	1,39
Vaba aeg*	130,46	127,14	2,54
s.h. ajakirjandus ja raamatud	18,69	18,69	0,00
s.h. lemmikloomade toit	15,86	15,86	0,00
s.h. muud kulud vabale ajale	95,91	92,59	3,46
Haridus	6,02	6,02	0,00
Majutusteenused	0,31	0,16	50,00
Mitmesugused kaubad ja teenused	126,19	125,45	0,59



Joonis 19

Kõige väiksem erinevus madala elatusstandardiga leibkondade ja keskmiste leibkondade kulutuste osas on toidukulutuste osas – madala elatusstandardiga pered kulutavad toidule 66,4% keskmiste leibkondade toidukulutustest. Järgnevad kulutused eluruumile (suhe keskmise perega 58,6%), alkohoolsetele jookidele ja tubakale (suhe 57,8%) ning sideteenustele (suhe 51,9%). Suhteliselt väikseimad on madala elatusstandardiga perede kulutused võrreldes keskmiste peredega haridusele (4,2%), transpordile (16,4%), majapidamisele (23,2%) ja vabale ajale 27,5%.

Toidukulutuste arvutamine

Toidukorv ja selle keskmine hind

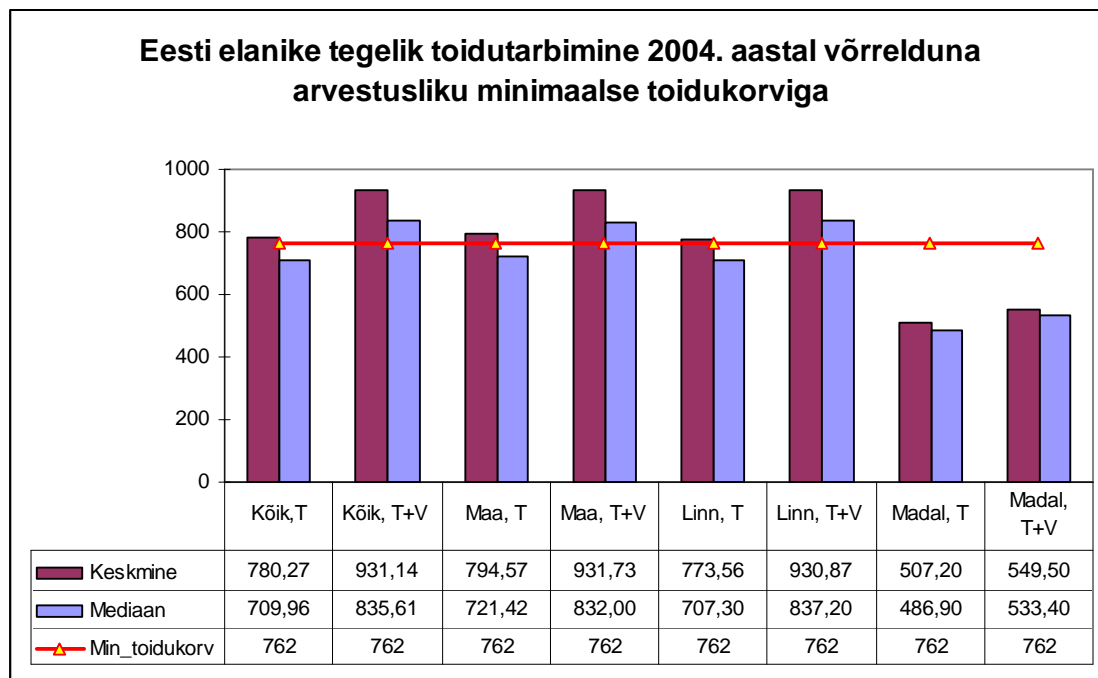
Toidukulutuste aluseks on võetud Eesti Toitumisteaduse Seltsi poolt 2005. aastal esitatud teaduslikult põhjendatud minimaalne toidukorv, mille maksumus on välja arvatud Eesti Statistikaametis 2004. aasta 1.—5. kuludetsiili leibkondade toidukulutuste keskmiste hindade alusel, vt tabel 20.

Tabel 20

Kulurühm	Kood	Miinum kogus	Hind	Krooni
TOIDUKULUTUSED	.	.	.	762
...rukkileib	111201	5400	12,47	67,31
...kartul	117701	12000	4,07	48,85
...makaronid	111301	1200	13,74	16,48
...riis	111101	600	11,99	7,19
...kaerahelbed	111602	600	10,98	6,59
...odrakruup	111604	300	7,07	2,12
...tatar	111603	600	11,71	7,02
...manna	111601	300	8,75	2,63
...sai	111202	750	13,81	10,36
...nisujahu	111612	450	5,75	2,59
...porgand	117402	3750	6,59	24,69
...peakapsas	117201	5250	4,26	22,37
...peet	117401	1140	6,56	7,47
...kaalikas	117403	930	7,62	7,09
...kuivatatud köögiviljad	117501	300	9,01	2,7
...sibul, küüslauk	117404	1290	6,83	8,81
...tomat	117302	300	15,92	4,78
...kurk	117301	150	17,12	2,57
...õun	116301	3750	7,34	27,53
...banaan	116201	1800	13,6	24,49
...rosinad	116802	150	30,46	4,57
...apelsin	116101	1200	16,63	19,96
...marjad	116602	300	26,58	7,97
...sealiha	112101	2160	39,32	84,92
...linnuliha	112401	1800	26,93	48,47
...maks	112517	210	24,31	5,11
...viiner, vorst	112509	300	37,82	11,35
...värske kala	113101	1950	17,32	33,77
...kalapulgad	113402	450	40,68	18,31
...konserveeritud kala	113401	450	36,13	16,26
...muna	114701	9	1,24	10,55
...piim	114201	6000	6,32	37,91
...jogurt	114401	1500	16,6	24,9
...keefir	114602	1200	8,22	9,86

...kohupiim	114503	450	40,15	18,07
...juust	114501	450	62,52	28,13
...hapukoor	114603	300	16,68	5,01
...või	115101	300	41,39	12,42
...õli	115401	450	15,93	7,17
...pähtlid, seemned	116801	120	56,51	6,78
...suhkur	118101	750	6,9	5,18
...mahlakontsentraat	122301	600	11,91	7,14
...moos	118201	600	30,32	18,19
...kakaopulber	121301	30	60,72	1,82
...kohvipulber	121101	150	63,34	9,5
...taimeteed	121202	30	139,79	4,19
...sool	119201	90	4,34	0,39

Märgime, et käesolevas aruandes on esitatud üks variant Statistikaametis arvatud kahest variandist (Toidukorv I), kusjuures kahe toidukorvi hinna erinevus on vaid 1 kroon. Esitatud uue toidukorvi maksumus on 66 krooni võrra suurem kui eelmise (1997. aastal esitatud) toidukorvi maksumus 2004. aasta hindades.



Joonis 21

Joonisel 21 on esitatud neli erinevat leibkondade rühma, kusjuures igapäev on arvestatud toidutarbimist toitumisühiku kohta:

- Kõik – sisaldab hinnanguid kogu leibkondade populatsiooni kohta;
- Maa – sisaldab maaleibkondade toidutarbimise hinnanguid;
- Linn – sisaldab linnaleibkondade toidutarbimise hinnanguid;

- Madal – sisaldab madala elustandardiga (1.—3. kuludetsiili) leibkondade toidutarbimise hinnanguid.

Iga leibkondade rühma jaoks on toidutarbimine arvatud kahel erineval viisil:

- Ostetud toidukaupade järgi (T);
- Ostetud toidukaupade ja väljaspool kodu söömise järgi (T+V).

Kõiki näitajaid on hinnatud kahel viisil: leitud keskmine ja mediaan. Punase joonega on joonisele kantud 2004. aasta hindades arvatud uue minimaalse toidukorvi maksumus. Joonist analüüsidest saame täha järgmised järeldused:

Toidutarbimise võrreldavaks muutmiseks võtsime kasutusele *toitumisühiku* (vastavalt toitumisteadlaste soovitusel). Iga täiskasvanu moodustab 1, iga 0—14-aastane laps – 0,7 toitumisühikut.

- Ootuspäraselt jäävad minimaalse toidukorvi tasemest allapoole madala elustandardiga perede toidutarbimise kõik näitajad.
- Keskmiselt kulutatakse kuuendik kõigist toidukulutustest väljas söömisele.
- Arvestades ka väljas söömise maksumust, ületab keskmise toidutarbimise maksumus minimaalse toidukorvi keskmist maksumust 22% võrra.
- Toidukulutuste arvestatavalt ebasümmeetrilise jaotuse tõttu on niihästi koguelanikkonna, maaelanikkonna kui ka linnaelanikkonna rahaliste toidukulutuste mediaan vaid 10% võrra kõrgem minimaalse toidukorvi maksumusest.
- Kui lisada juurde ka toit, mille eest otseselt pole makstud (omakasvatatud, sugulastelt saadud, tasuta koolitoit jne), siis suurenevad toidukulutused kõigis elanike rühmades kuni 10%.
- Esitatud võrdlusandmed kinnitavad minimaalse toidukorvi hinnangu üldist sobivust tegeliku tarbimise põhjal leitud toidu maksumusega.

Eluasemekulutuste arvutamine

Eluasemekulutuste koosseis

Eluasemekulutuste loetelu koos neile omistatud koodidega on esitatud alljärgnevas tabelis 22

Tabel 22. Eluasemekulutuste senised koodid

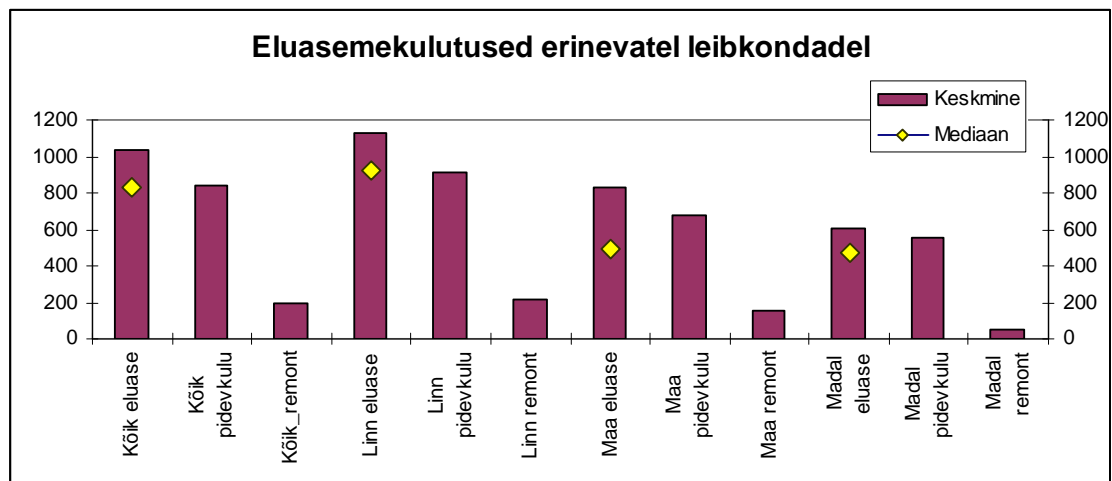
	Kulutus	Koefitsient
0400001	Maamaks korteri eest	1
0411101	Üürnike poolt tegelikult makstud üüritasud	1
0412100	Muud liiki tegelikud üürid	1
0421100	Omanik-elanike kaudsed üürid	1
0422100	Tasuta eluasemele majutatud leibkondade kaudsed üürid	1
0432101	Remondi ja hooldusega seotud teenused	1
0432102	Remondimaterjalide transpordikulud	1
0432103	Liftihooldus	1
0432104	Fonolukk	1

0432105	Remondimaks	1
0440000	Muud eluasemega seotud teenused	1
0441101	Majapidamisjätmete vedu (prügivedu)	1
0442101	Kanalisatsioon	1
0443101	Veevarustus	1
0443102	Veemõõtjad	1
0444101	Muud eluaseme hooldusteenused (lift, koristamine jne)	1
0444102	Majahoidja	1
0444103	Haldusfirma ülalpidamiskulud	1
0444104	Ühistumaks	1
0451101	Elekter	1
0451102	Elektrimõõtjad	1
0452101	Maagaas	1
0452102	Gaasimõõtja	1
0452201	Vedelgaas	1
0455101	Tsentraalküte ja soe vesi	1
0431104	Klaas	0,8
0453101	Vedelkütuse (masuut, õli jms) ost	0,79
0454101	Küttepuud	0,79
0454102	Brikett	0,79
0454103	Kivisüsi, põlevkivi	0,79
0454104	Muud küttematerjalid	0,79
0431110	Sanitaartehnika	0,5
0431106	Tsement, segud jm sideained	0,25
0431107	Katusematerjalid (eterniit, ruberoid, katusekivid jms)	0,25
0431111	Värvid	0,25
0431112	Tapeet	0,25
0431109	Muud remondi- ja ehitusmaterjalid	0,2
0431114	Muud seinakattematerjalid	0,12
0431116	Muud põrandakattematerjalid	0,12
0431117	Muud viimistlusmaterjalid	0,12
0431101	Puit	0,06
0431105	Metall	0,06
0431108	Soojustusmaterjalid (klaasvatt, penoplast jms)	0,06
0400002	Tasu rendileandjale temale üüritud elamispinna eest (jaotamata kulud)	0
0411100	Üürnike poolt eluaseme eest makstud tegelik üür	0
0431102	Kivid, väikeblokid	0
0431103	Betoon- ja raudbetoonitooted	0
0431113	Glasuurplaadid	0
0431115	Parkett	0
0432106	Maja konstruktsioonide, hooneosade ning tehnosüsteemide hooldus	0
0444105	Eluaseme valve	0
0444106	Ekspluatatsioonikulu	0
0455102	Soojusenergia hinnalisa	0

Laias laastus jagunevad eluasemekulutused pidevkuulutusteks (ekspluatatsioonikulutusteks) ja remondikulutusteks. Esimeste koefitsient on ligikaudu 1, erandiks vaid küttematerjali ost, mille koefitsient on enamusel juhtudest 0,79. Remondikulutuste koefitsient on seevastu suhteliselt madal.

2004 aasta tegelikud eluasemekulud Eestis

Tegelike eluasemekulutuste jagunemist pidev- ja remondikulutusteks ilmestab alljärgnev joonis 23.



Joonis 23

Jooniselt 23 on näha, et remondikulutused moodustavad eluasemekuludest keskmiselt 19%, kusjuures linna ja maa vahel erinevus praktiliselt puudub, küll on remondikulutuste osakaal üle kahe korra madalam madala elustandardiga peredes.

Eluasemekulutuste hindamine elatusmiinimumi jaoks

Küllaltki suur on erinevus linna ja maa eluasemekulutuste vahel: eluasemekulutused maal moodustavad vaid 74% eluasemekulutustest linnas. Siiski pole nende diferentseerimine elukoha järgi õigustatud, sest asulatüüp ei määra eluruumi tüüpi kaugeltki mitte üheselt – linna-tüüpi kortermaju leidub ka maa-asulates, väiksemates linnades, alevikes ja äärelinnades aga leidub elamuid, mis vähe erinevad talumajadest. Selletõttu arvutataksegi elatusmiinimumi arvestamisel eluasemekulud linna- ja maaperedele ühiselt.

Eluasemekulutustele on iseloomulik suur ebasümmeetrilisus (võrreldes toidukulutustega), mistõttu mediaan moodustab vaid 80% keskmisest; maal on erisused veelgi suuremad. Selle põhjuseks on väikese osa leibkondade ebaproportsionaalselt suured eluasemekulutused. Seda arvestades on õigem võtta eluasemekulutuste aluseks **eluasemekulutuste mediaan**.

Et uue meetodika väljatöötamise üks eesmärke oli ka arvutuste lihtsustamine, asendati komplitseeritud ja mahukas koefitsientide tabel märksa lihtsama arvutuseeskirjaga, omistades pidevkuulutustele koefitsiendi 0,95 ja remondikulutustele – 0,35.

Aluseks võetakse tegelike eluasemekulude mediaanid ja kasutatakse seejuures elatusmiinimumi koefitsiente (95% pidev- ja 35% remondikulutustest). Sellist metoodikat kasutades saame keskmiseks eluasemekuluks leibkonna kohta 2004. aastal 690 krooni (sellest summast 11% moodustavad remondikulutused ja 89% pidevkulutused).

Eluasemekulutused on küll valdavalt ühiskulutused (mis kokkuleppeliselt omistatakse esimesele täiskasvanud leibkonnaliikmele), kuid teatava määraneni need siiski suurenevad ka ülejäänud leibkonnaliikmete lisandumisega (nt vee- ja elektri-, samuti ka remondikulud). Lähtudes hinnatud leibkonna eluasemekulutusest ja leibkonna keskmisest suurusest jaotai kulutused leibkonnaliikmete vahel, arvestades empiirilisel pidevkulutuste suurenemist vastavalt leibkonnaliikmete arvule. Seega, arvestades keskmiseks leibkonna suuruseks on 2,5 inimest, sealjuures keskmiselt 0,5 alla 14-aastast last, jagunevad keskmised eluasemekulutused järgmiselt:

Tabel 24. Eluasemekulutused elatusmiinimumi koostisosana

Leibkonnaliige	Eluasemekulutused (kroonides)
I täiskasvanu (tarbimisühik)	590
II ja järgmine täiskasvanu	80
Alla 14-aastane laps	40
Statistiliselt keskmine leibkond (2 täiskasvanut ja 0,5 last)	690

Muude mittetoidukulutuste arvutamine

Individuaalsete mittetoidukulutuste loetelu ja sisu

Individuaalsete mittetoidukulutuste loetelu sisaldab ligi 200 kululiiki, mis on koondatud 8 suuremass kulurühma (vt. tabel 25). Muude mittetoidukulutuste hulka kuuluvad:

1. Garderoobikulutused (rõivaste ja jalatsite hankimine ning remont);
2. Majapidamiskulud (mis haaravad mööbli, toidu- ja kööginõude, kodutekstiili ning kodumasinate hankimist ja remonti, ent samuti kodukorrastusvahendite (nt pesupulbrid jmt) hankimist;
3. Tervishoiukulutused, mille alla kuulub ka ravimite ja mitmesuguste tervishoiuga seotud kaupade (kraadiklaasid, süstlad, vitamiinide) ost ja ravi- ning rehabilitatsiooniteenuste eest tasumine;
4. Hariduskulutused, mis sisaldavad õppemaksu kursustel ja erakoolides, kuid mitte õppevahendite maksumust.
5. Sidekulutused, millest olulisima osa moodustavad telefoni- ja andmeside (interneti-) teenused ja telefonide ost. Arvutite ost siia ei kuulu.
6. Transpordikulutused, mis sisaldavad nii isikliku kui ka ühistranspordi kulutusi.
7. Vaba aja kulutused, mille alla kuulub sport, kirjanduse ja ajakirjanduse, kuid ka õppevahendite hankimine, samuti hobitegevused, kuid ka näiteks raadiote, telerite, arvutite jmt ost ning remont.

8. Muude kulutuste alla kuuluvad olulise osana isiku hooldusega seotud kulutused (juuksur, kosmeetikavahendid, imikumähkmed, aga ka lasteaia- ja söimetasu).

Elatusmiinimumi arvutamisel ei võeta arvesse kulutusi alkoholile ja tubakale, samuti pole eraldi arvestuses hotellide ja restoranide teenuste kasutamist.

Elatusmiinimumi koefitsientide hinnangud

Elatusmiinimumi edaspidise arvutamise lihtsustamiseks asendati varasemad eksperthinnangutena määratud üksikasjalised koefitsiendid kulutustegruppide keskmiste koefitsientidega. Keskmised koefitsiendid loetletud kulutustegruppidele vastavalt tabelile 12 on antud tabelis 25:

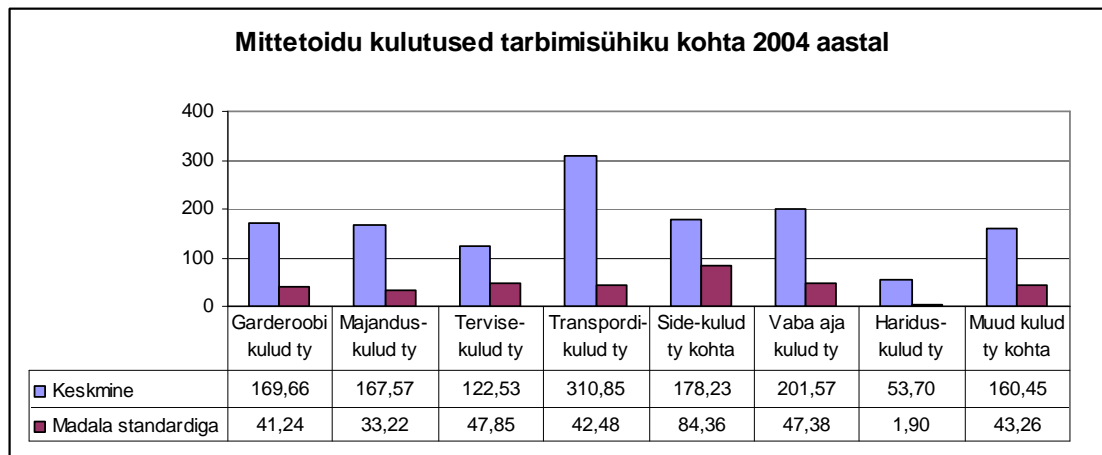
Tabel 25. Mittetoidukulutuste keskmised koefitsiendid (ilma eluruumita)

1	Garderoobikaubad	0,5
2	Majapidamistarbed	0,35
3	Tervishoiukulutused	0,75
4	Transpordikulutused	0,3
5	Sidekulutused	0,85
6	Vaba aja kulutused	0,4
7	Hariduskulutused	0,25
8	Muud kulutused	0,5

Tegelik mittetoidutarbimine keskmistes ja madala standardiga leibkondades

Analüüsime järgnevas tegelikku mittetoidu tarbimist 2004. aastal. Selleks kasutame tarbimisühikuna täiskasvanut, (leibkonna arvestuses on teise ja järgmiste täiskasvanute kaaluks 0,95 tarbimisühikut, mis vastab põhiliselt majapidamiskulutuste osaliselt ühiskuluslikule iseloomule). Lapsele vastab 0,7 tarbimisühikut (tü). Kuna käesolevas osas ei arvestata eluasemekulusid, pole esimese leibkonnaliikme ja ülejäänud täiskasvanud leibkonnaliikmete tarbimises suuri erinevusi. Tegelikku tarbimist keskmises leibkonnas ja madala elatusstandardiga (1.—3. kuldetsiili kuuluvas) leibkonnas näitab tabel 26. Keskmiselt moodustavad madala elatusstandardiga (MES) leibkondade mittetoidu- ja mitte-eluruumi kulutused kogu elanikkonna vastavatest kulutusest 25%.

Tabel 26



Kuna enamus mittetoidukulutusi ei kuulu eluks möödapääsmatult vajalike kulutuste hulka, on nimelt nende osas MES-leibkondade tarbimine võrreldes keskmiste leibkondadega eriti madal.

Tabelis 25 esitatud hinnatud koefitsientide ja MES-leibkondade tegeliku tarbimise protsentide (tabel 26) vahekorda iseloomustab alljärgnev tabel 27:

Tabel 27. Mittetoidukaupade hinnatud koefitsiendid ja MES-leibkondade tegelik tarbimine

		Koefitsient	MES-leibkondade tegeliku tarbimise osa keskmisest (%)	Suhe
1	Garderoobikaubad	0,5	24,31	2,06
2	Majapidamistarbed	0,35	19,82	1,77
3	Tervishoiukulutused	0,75	39,06	1,92
4	Transpordikulutused	0,3	13,67	2,19
5	Sidekulutused	0,85	47,33	1,79
6	Vaba aja kulutused	0,4	23,51	1,70
7	Hariduskulutused	0,25	3,54	7,06
8	Muud kulutused	0,5	26,96	1,85

Mittetoidutarbimise kulutuste hindamine

Tegelikku mittetoidutarbimist koguelanikkonnas iseloomustab väga tugevasti välja venitatud ebasümmeetriline jaotus, mille mediaan moodustab keskmisest vaid 61,8% ja ka teised ebasümmeetria näitajad on kõrged (asümmeetria kordaja 6,5, järsakus 64,5). Selle põhjuseks on nimetatud tarbimiskulutuste väga suur varieeruvus, kusjuures igas kaubarühmas esineb ka eriti kõrgeid kulutusi (luksuslikud rõivad, kallid paketireisid transpordikulutuste seas, erakoolide õppemaksud hariduskulutuste hulgas jne). Seda

arvestades on igati õigustatud individuaalsete mittetoidukulutuste hindamise aluseks võtta kõigi kulutusrühmade mediaantarbimine.

Kasutades leitud koefitsiente ja 2004. aasta mediaanhindu tarbimisgruppide kaupa saime individuaalsetele mittetoidukulutustele arvilised väärtused, vt tabel 28.

Tabel 28. Individuaalsete mittetoidukulutuste arvilised väärtused 2004. aastal

	Koefitsient	Arvestuslik elatusmiinimum
Garderoobikulud tü kohta	0,5	65,2
Majanduskulud tü kohta	0,35	17,6
Tervisekulud tü kohta	0,75	92,5
Transpordi-kulud tü kohta	0,3	49,5
Sidekulud tü kohta	0,85	130,9
Vaba aja kulud tü kohta	0,4	37,7
Haridus-kulud tü kohta	0,25	55
Muud kulud tü kohta	0,5	36,2
Kokku		484,6

- Kasutades leitud koefitsiente ja 2004. aasta mediaankulutusi, saame individuaalsete mittetoidukulutuste arvestatavaks arviliseks väärtuseks 2004. aastal 484 krooni täiskasvanud leibkonnaliikme kohta.
- Kokkuvõttes ületab 2004. aasta elatusmiinimum sama aasta andmetel MES-leibkondade individuaalset mittetoidutarbimist ligi kolmandiku võrra (vt tabel 25). Kõige enam ületab elatusmiinimum MES-leibkondade tegelikku tarbimist hariduse-, tervise- ja sidekulutuste osas.
- Koefitsiendid on suhteliselt madalad tarbimisgruppides, kus hindade varieeruvus on väga suur, arvestades väga kõrge hinnaga luksuskaupade/ teenuste olemasolu turul (*garderoobikaubad, majapidamiskulutused, vaba aja kulutused, ka transpordikulutused*, mis haaravad ka rahvusvahelisi lennureise, samuti ka *muud kulutused*, sh isikukulutused). Kõigis nendes valdkondades on turul olemas ka suhteliselt madalama hinnaga tooteid ja teenuseid hinnatundlikumatele kasutajatele.
- Kõigi leibkondade liikmete mittetoidukulutuste mediaanist moodustab mittetoidukaupade elatusmiinimum 2004. aasta andmetel 47%. (tarbimisühiku, so. täiskasvanud liikme kohta).

Loomulikult jagunevad mittetoidukulutused reaalsete inimeste ja reaalsete leibkondade puhul esitatud skeemist erinevalt: võib oletada, et eakamad inimesed kulutavad rohkem tervisele, nooremad seevastu enam haridusele ja vabale ajale. Garderoobikulutuste puhul on oluline, et neid tehakse suhteliselt harva, kuid summad on keskmisest kuusummast enamasti kõrgemad.

Arvestades ühiskonna poolt pakutavaid mitterahalisi teenuseid (tasuta ühiskondliku transporditeenused eakatele, tasuta ning soodushinnaga kontserdid ja kultuuriteenuseid

jne), mitmesugused kooli- ja koolitarvete toetused, mis on suunatud eeskätt madalama elatustasemega tarbijatele, võib hinnata, et elatusmiinimumi saajate mittetoidu tarbimise võimalused ulatuvad ligikaudu pooleni kogupopulatsiooni mediaantarbimisest.

Elatusmiinimumi arvutamine – kokkuvõte

Elatusmiinimumi arvutamisel lähtusime järgmistest printsiipidest:

1. Kasutame Toitumisteaduste Seltsi soovitatud minimaalset toidukorvi toitumiskulutuste hindamiseks, samuti nende soovitusi laste toitumismahu arvestamiseks;
2. Kasutame Statistikaameti leibkonna eelarve uuringute (LEU) andmeid 2004. aasta kohta kõigi kaupade ja teenuste hindade arvestamiseks, kusjuures:
 - toidukaupade hindade määramisel kasutame 1.—5. kuludetsiili leibkondade tegelikule tarbimisele vastavaid keskmisi hindu;
 - mittetoidukaupade hindade määramisel kasutame kõigi leibkondade tegelikule tarbimisele vastavaid mediaanhindu.
3. Kasutame kõigi mittetoidukulutuste puhul koefitsiente. Need on saadud 1997. aastal eksperthinnangutena määratud koefitsientidest, kusjuures on jälgitud järgmisi printsiipe:
 - Arvutuste oluline lihtsustamine ühiste koefitsientide määramisel suurtele tarbimisgruppidele, mis ühtlasi tähendab suuremat kasutajatele suuremat valikuvabadust;
 - Tulemuste kontrollimine madala elatusstandardiga perede tegeliku tarbimiskäitumise järgi;
 - Sotsiaalselt soovitava käitumise toetamine (kõrgendatud koefitsiendid tervisekulutustele, nullkoefitsient alkoholile ja tubakale).
 - Eluasemekulutuste väga kõrge koefitsient (0,95), mis järgib senist traditsiooni ning tuleneb Eesti eluasemeturu madalast likviidsusest ja leibkondade kodu säilitamise hoiakust;
 - Suhteliselt kõrge koefitsiendi (0,35) omistamine remondikulutustele elamistingimuste parandamise motiveerimiseks.
4. Kasutame töö eelmises osas arvutatud ja Eesti jaoks kõige sobivamaks osutunud tarbimiskaale 1:0,7:0,5.
5. Elatusmiinimumi hindamisel ei ole arvesse võetud mitterahalisi tulusid (nt söidu-, kooli- ja muud soodustused, mis suurendavad leibkondade tulusid keskmiselt 5% võrra). Madala elatustasemega leibkondade puhul on mitterahaliste tulude osakaal kuni kaks korda suurem.

Tabel 29. Leibkonna I liikme, II täiskasvanud liikme ja (kuni 14-aastase) lapse ning statistilises mõttes keskmise leibkonna (2 täiskasvanut ja 0,5 last) elatusmiinimum

	I leibkonna liige	II ja järgmine täiskasvanud leibkonnaliige	Laps (kuni 14 aastat)	Arvestuslik 0,5 last	Statistiliselt keskmine leibkond (2 täiskasvanut + 0,5 last)
Eluase	590	80	40	20	690
Toit	762	762	533	266,5	1790,5
Muu	484	460	339	169,5	1113,5
Kokku	1836	1302	912	456	3594

- Täiskasvanute toidukulutused toitumisühiku vastavad tabelis 20 esitatud arvutuseeskirjale ja nende suuruseks on 762 krooni igale täiskasvanule.
- Kuni 14-aastase lapse toidukulutused moodustavad 70% täiskasvanu toidukulutustest, so 533 krooni.
- Tarbimisühiku muud mittetoidukulud (peale eluaseme) on arvestatud vastavalt tabelis 28 esitatud meetodikale, nende suurus on täiskasvanud leibkonnaliikme kohta 484 krooni kuus.
- Lapse individuaalsed mittetoidukulud on arvatud kui 70% täiskasvanu mittetoidu kuludest. See vastab otstarbekaks peetud tarbimiskaalude põhjal lapse ja täiskasvanud leibkonnaliikme individuaaltarbimise suhtele (0,5/0,7 on ligikaudu 70%).
- Teise täiskasvanud leibkonnaliikme mittetoidukulud on suhteliselt ligilähedased esimese leibkonnaliikme kulutustele, moodustades sellest 95%. Mõnevõrra madalamad kulutused on tingitud eelkõige majapidamiskulutuste ja transpordikulutuste ühisosast (nt. isiklikku autot kasutab leibkond sageli ühiselt, samuti ei oma iga leibkonnaliige televiisorit, arvutit, külmutuskappi jt. kestvuskaupe).
- Eluasemekulutused moodustavad leibkonna kohta 690 krooni (vt tabel 24).
- Eluasemekulud on jaotatud nii, et põhiline osa (keskmise leibkonna puhul 85%) jääb I leibkonnaliikme arvele, ülejäänud osa jaotatakse järgmiste leibkonnaliikmete vahel katmaks lisanduvate leibkonnaliikmete arvel suurenenud pidevkuutusi.

Seega osutusid elatusmiinimumi suurused 2004. aasta hindades järgmiseks:

- | |
|--|
| <ul style="list-style-type: none"> ▪ I leibkonnaliige – 1836 krooni; ▪ II täisealine leibkonnaliige – 1302 krooni; ▪ Kuni 14-aastane (incl) laps – 912 krooni; ▪ Statistiliselt keskmine leibkond (2 täiskasvanut ja 0,5 last – 3594 krooni) |
|--|

Statistiliselt keskmise leibkonna elatusmiinimumi kulutused jagunevad järgmiselt: 50% toidukulutused, 19% -- eluasemekulutused, 31% muud (individuaalsed mittetoidu-) kulutused.

Elatusmiinimum erineva suurusega leibkondade puhul:

Tabelis 30 on esitatud arvutuste kohaselt leitud elatusmiinimumide suurused (kroonides kuus) erineva suurusega leibkondadele kahel viisil:

- Eluasemekulutusi arvestades
- Ilma eluasemekulutusi arvestamata

Tabel 30

Leibkonna koostis	Tarbimisühikuid	Elatusmiinimum	Elatusmiinimum ilma eluaset arvestamata
1 täiskasvanu	1	1836	1246

1 täiskasvanu ja 1 laps	1,5	2748	2118
1 täiskasvanu ja 2 last	2	3660	2990
1 täiskasvanu ja 3 last	2,5	4572	3862
1 täiskasvanu ja 4 last	3	5484	4734
2 täiskasvanut	1,7	3138	2468
2 täiskasvanu ja 1 laps	2,2	4050	3340
2 täiskasvanu ja 2 last	2,7	4962	4212
2 täiskasvanu ja 3 last	3,2	5874	5084
2 täiskasvanu ja 4 last	3,7	6786	5956
3 täiskasvanut	2,4	4440	3690
3 täiskasvanu ja 1 laps	2,9	5352	4562
3 täiskasvanu ja 2 last	3,4	6264	5434
3 täiskasvanu ja 3 last	3,9	7176	6306
3 täiskasvanu ja 4 last	4,4	8088	7178
4 täiskasvanut	3,1	5742	4912
4 täiskasvanut ja 1 laps	3,6	6654	5784
4 täiskasvanu ja 2 last	4,1	7566	6656
4 täiskasvanu ja 3 last	4,6	8478	7528
4 täiskasvanu ja 4 last	5,1	9390	8400

Elatusmiinimumi ja vaesuspiiri vahekord

Vastavalt uurimisprojekti I osale saime järjepidevusest lähtudes kaks võimalikku hinnangut absoluutsele vaesuspiirile tarbimisühiku kohta. I meetodil oli see 1800 krooni, teisel meetodil – 1900 krooni.

Antud uuringu osa tabelist 29 järeldeb, et elatusmiinimum tarnimisühiku kohta on 1836 krooni, seega jääb kahel meetodil saadud hinnangute vahele, vastav suhe on:

- Elatusmiinimum/ Esimesel meetodil hinnatud vaesuspiir = 102%
- Elatusmiinimum/ Teisel meetodil hinnatud vaesuspiir = 96,6%.

Arvestades tõsiasi, et seni on elatusmiinimumi ja absoluutse vaesuspiiri suhe Eestis olnud 85—87%, on saadud tulemus varasemate hinnangutega küllalt hästi kooskõlas.

Põhimõtteliselt võimaldavad erinevate meetodikate järgi tehtud arvutused kaaluda võimalust elatusmiinimumi ja absoluutse vaesuspiiri ühildamiseks. Kasutusse võiksid jääda mõlemad mõisted, kuid neile omistatakse üks väärtus. Käesoleva uuringu andmetel sobiks selleks ühiseks väärtuseks 2004. aastal 1836 krooni.

Kokkuvõte

Eesti tänastele oludele vastab kõige paremini järgmine sotsiaalsete indikaatorite skeem:

- Tarbimiskaalud 1:0,7:0,5, kusjuures lapseks loetakse kuni 14-aastast isikut;
- Absoluutne vaesuspiir = elatusmiinimum. Kasutusele jäävad mõlemad mõisted.
- Absoluutse vaesuspiiri / elatusmiinimumi arvuline väärtus 2004. aastal oli 1836 krooni leibkonna esimese liikme (s.o tarbimisühiku) kohta.

Kõik näitajad kuuluvad iga-aastasele ümberarvutamisele, kasutades sama arvutuseeskirja, kuid jooksva aasta empiirilisi arvandmeid (hindu ja tarbimisjaotusi).

Arvestades tõsiasja, et vaesuspiiri arvutamisel kasutatakse niihästi hinnamuutusi (toidukorvi puhul) kui ka tarbimise muutusi (mittetoidukulutuste korral) muutub edaspidi absoluutse vaesuse piir mõnevõrra erinevalt senise dünaamikaga võrreldes – siin on muutumise aluseks osalt THI, osalt ka tarbimise muutus (mis on korreleeritud tulude kasvuga), seega võib prognoosida absoluutse vaesuspiiri senisest mõnevõrra kiiremat tõusu, millega kaasneb mõnevõrra aeglasem vaesusmäära alanemine.